

4. Civilsamfund og foreningsliv

Kultur og fritidsområdet i Randers Kommune har et samlet budget på ca. 200 mio. kr. årligt, og der er i alt ca. 170 kommunalt ansatte i hele området.

Udover de kommunale kulturinstitutioner har kommunen et tæt samarbejde og driftsaftaler med en række selvejende kulturinstitutioner. Kulturhuset i centrum af Randers huser både Randers Bibliotek og Museum Østjylland og den selvejende institution Randers Kunstmuseum. Randers Teater, Randers Kammerorkester og Musikskolen er alle placeret i området ved Værket lidt nord for centrum af Randers.

Kultur og fritidsafdelingen betjener både egne kommunale institutioner såvel som selvejende institutioner. Herudover hjælper og understøtter forvaltningen en lang række foreninger og aftenskoler i kommunen. Deres aktiviteter spænder over alt fra idræt, spejdere, natur og friluft aktiviteter, kulturelle og musiske fag, til kreative og hobbybetonede aktiviteter og en lang række øvrige folkeoplysende områder.

Randers Kommune har desuden en lystbådehavn, som ligger i Udbyhøj, hvor Randers Fjord møder Kattegat.

Kultur- og fritidsafdelingen udvikler og driver dertil en lang række parker og udendørs anlæg og aktivitetsfaciliteter, som bidrager til et varieret fritidsbillede.

Randers Kommune har tre kommunale idrætshaller (Purhus, Langvang og Bjerregravhallen), og derudover er der driftsaftaler med 14 selvejende idrætshaller. Hallerne er ofte omdrejningspunkt for foreningsliv og en række aktiviteter i civilsamfundet.

På nedenstående kort kan man se placeringer af kulturinstitutioner, idrætshaller, borgerhuse mv. Udover disse er der under landdistriktsafdelingen tilknyttet 40 forsamlingshuse i Randers Kommune.

Kort 4.1. Kort over kulturinstitutioner, idrætshaller, borgerhuse mv. i Randers Kommune

Civilsamfundet er den del af samfundet, der ligger uden for staten, markedet og den private sfære, hvor borgere i by og på land organiserer sig frivilligt for at fremme fælles interesser, værdier og formål. Civilsamfundet er kendetegnet ved frivillighed, uafhængighed og fælles handling, og det udgør en vigtig bro mellem individet og det offentlige system.

4.1 Idrættens rolle

På idræts- og fritidsområdet huser Randers Kommune en lang række *idrætsforeninger*, som engagerer mange frivillige og aktivt deltager i løsningen af vigtige samfundsopgaver. Den største af disse – Randers Gymnastiske Forening (RgF) – har mere end 4.600 medlemmer, og er dermed en af landets største idrætsforeninger. RgF og basketballklubben Randers Cimbria er i en fælles klynge udpeget som spydspidsforeninger af Dansk Idrætsforbund i regi af programmet Fremtidens Idræt for Børn og Unge. Den professionelle fodboldklub Randers FC indgår ligeledes aktivt i udvikling og implementering af sociale og samfundsnyttige CSR-projekter i samarbejde med blandt andre Randers Kommune, erhvervslivet og de lokale foreninger.

Som et særligt lokalt initiativ inden for breddeidrætten kan Fodboldlinjen Randers fremhæves. Der er tale om Nordens største bredde-fodboldlinje for kommunens folkeskoleelever fra 4.-9. klasse, som i 2019 blev hædret med Danskernes Idrætspris.

4.2 Betydning af civilsamfund og foreningsliv

Civilsamfundet er fritidens arena, hvor tiden er den mest værdifulde ressource i borgernes liv. Den tid vi bruger på arbejde, forpligtelser, søvn og fritid, definerer vores hverdag og livskvalitet. For langt de fleste mennesker er fritiden det, der skaber balance og glæde i livet – den tid, hvor vi kan prioritere os selv, vores interesser og vores nærmeste. Derfor er det af stor betydning, at kultur- og fritidstilbud er attraktive, relevante og af høj kvalitet.

Kvalitet skaber engagement

For at tiltrække borgerne kræves det, at kultur- og fritidstilbud matcher tidens krav om kvalitet og relevans. Et varieret og inspirerende udbud af aktiviteter, der både taler til individuelle interesser og fællesskabets værdi, er essentielt. Om det handler om en inspirerende kunstudstilling, en moderne idrætsfacilitet eller et aktivt foreningsliv, skal kvaliteten være i top – ellers vælger borgerne noget andet.

Fysisk og mental trivsel

På idrætsområdet er det veldokumenteret, at fysisk aktivitet bidrager til sundhed – både fysisk og mentalt. Et aktivt fritidsliv mindsker risikoen for livsstilssygdomme og forbedrer livskvaliteten gennem velvære og energi. Samtidig giver fællesskabet i idræts- og kulturforeninger tryghed, glæde og motivation, som styrker den mentale trivsel.

Kultur som dannelse og sammenhængskraft

Kulturområdet har en særlig evne til at samle mennesker og bidrage til dannelse, identitet og inspiration. En stærk kulturscene kan skabe stolthed og sammenhængskraft i lokalsamfundet og give borgerne mulighed for at udforske nye perspektiver og udvide deres horisonter. Det styrker ikke blot individet, men også samfundets sociale og kulturelle kapital.

En prioritering af fremtiden

Kultur og fritid er derfor ikke blot et spørgsmål om tilbud og aktiviteter – det er en investering i borgernes livskvalitet og samfundets bæredygtighed. Når borgernes fritid prioriteres højt, og de tilbydes muligheder, der matcher deres behov og forventninger, skabes ikke blot sundere og gladere individer, men også et stærkere og mere inkluderende samfund.

4.3 Status på frivillighed i civilsamfundet

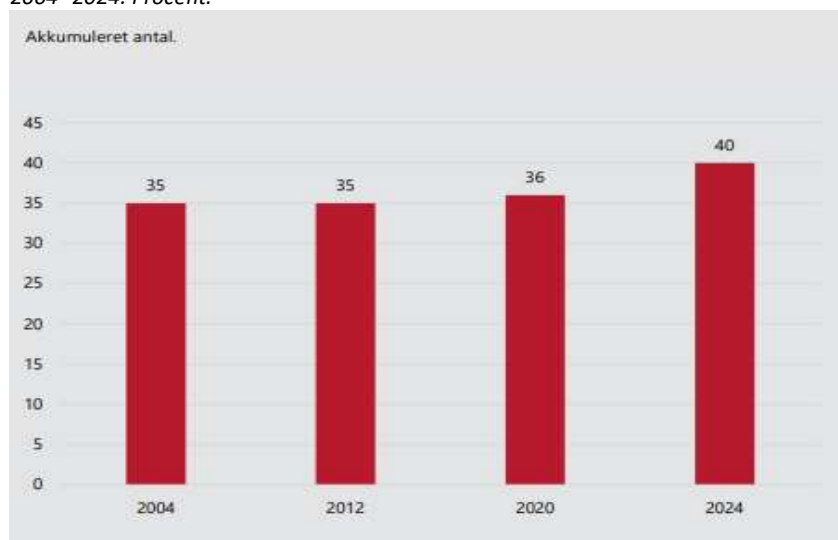
Der er i marts 2025 udgivet en ny undersøgelse af udviklingen i danskernes frivillige arbejde. Analysen "Frivillighedsundersøgelse 2024" er som de tidligere år udgivet af VIVE (Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd). Det er nu muligt at se data hen over årene med covid-19-pandemien.

Der er hentet data og tekst til dette afsnit fra "Frivillighedsundersøgelse 2024".

Antallet af frivillige

Andelen af danskere, som udfører frivilligt arbejde, er for første gang i 20 år steget fra 36 pct. i 2020 til 40 pct. i 2024. I tallet er ikke medregnet de frivillige, som udfører tidsafgrænsede begivenheder (som fx landsindsamlinger eller festivaler). Analyser viser, at stigningen især skyldes en højere andel af ældre borgere, der i dag deltager i frivilligt arbejde.

Figur 4.1. Andel af den danske befolkning, som har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år inden for mindst 1 af 14 områder. 2004- 2024. Procent.

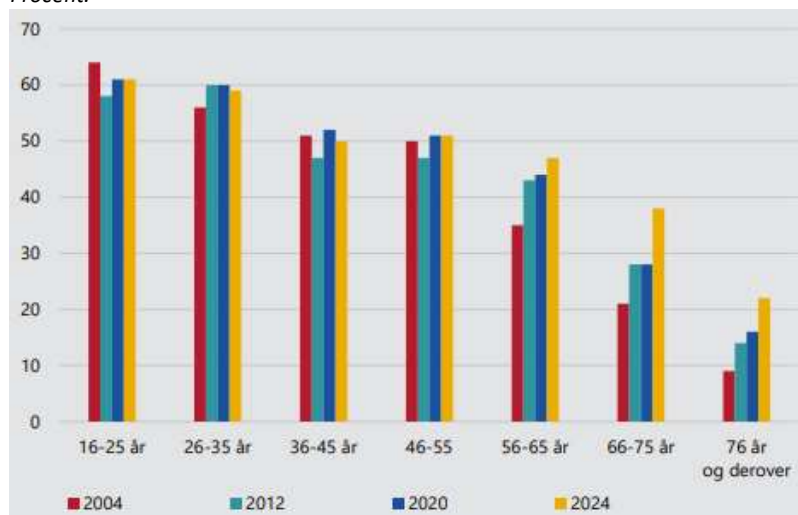
Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004, 2012, 2020 og 2024.

Andelen af ikke-frivillige der ville have udført frivilligt arbejde, hvis de var blevet bedt om det, lå på 44 pct i 2020. Dette tal er i 2024 steget til 48 pct.

De sidste 20 år har andelen, som aldrig har været frivillige, ligget på en tredjedel (32,8 pct.). De største andele, der aldrig har arbejdet frivilligt, findes i de ældste og de yngste aldersgrupper.

Af de 32,8 pct. af den voksne befolkning, der aldrig har deltaget i frivilligt arbejde, giver de 11 pct. udtryk for, at de gerne ville deltage i frivilligt arbejde, hvis nogen bad dem om det.

Figur 4.2. Andelen af ikke-frivillige, der kunne tænke sig at deltage i frivilligt arbejde, hvis nogen bad dem om det. 2004-2024. Procent.

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004, 2012, 2020 og 2024.

Tabellen viser, at andelen af ikke-frivillige, der kunne tænke sig at deltage i frivilligt arbejde, hvis de blev spurgt, falder med alderen. Ikke desto mindre ses det også, at interessen er steget i de højere aldersgrupper i 2024 siden den første undersøgelse i 2004.

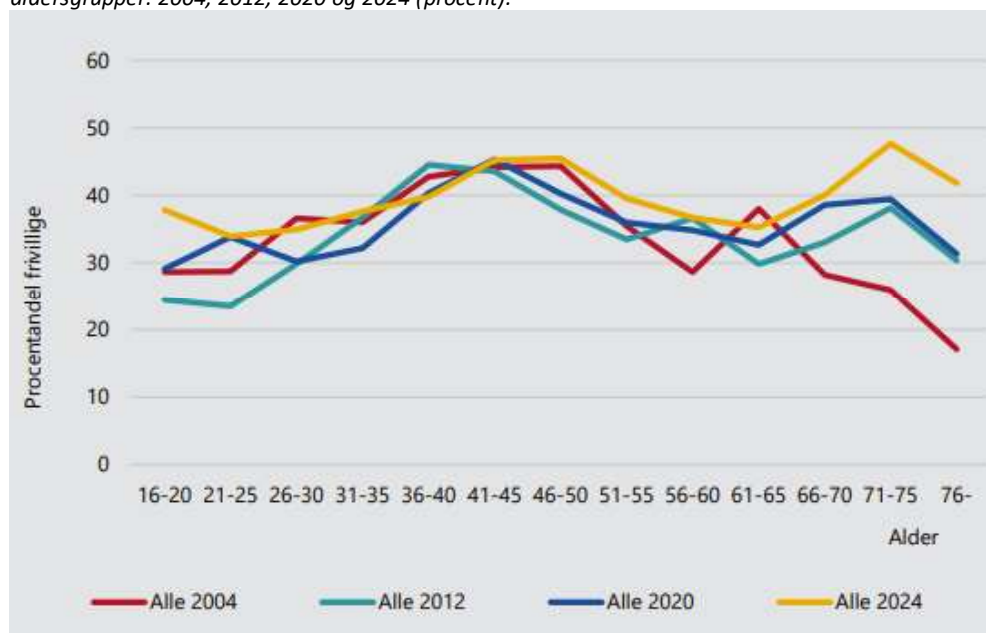
Hvem er de frivillige

Der er fortsat flere mænd end kvinder, der er frivillige, men forskellen er aftagende i perioden 2004-2024.

VIVE's analyser viser også, at det fortsat især er den højtuddannede del af befolkningen, der er frivillige. Imidlertid finder VIVE også her, at forskellene i forhold til danskernes uddannelsesniveau er aftagende.

Aldersmæssigt er der forskel på andelen af frivillige.

Figur 4.3. Andelen af befolkningen på 16 år og derover, som har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år, særskilt for aldersgrupper. 2004, 2012, 2020 og 2024 (procent).

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004, 2012, 2020 og 2024.

Figuren viser, at andelen af frivillige for hver måling er blevet større i de ældste aldersgrupper, især for de 66-75-årige og for personer på 76 år eller derover. At denne gruppe er øget, skyldes ikke alene flere ældre i befolkningen, men også at stadigt flere ældre er raske og funktionsdygtige længere oppe i årene.

Frivillighedsundersøgelsen viser en stærk sammenhæng mellem deltagelse i frivilligt arbejde og social tillid.

Undersøgelsen viser også en sammenhæng mellem respondenternes oplysninger om deres eget helbred og deltagelse i frivilligt arbejde. De respondenter, der har angivet et "meget godt helbred", udgør en højere andel af frivilligt aktive end respondenter, der har angivet et dårligt helbred.

Omfanget af frivillige på interesseområder og kommuner

Frivilligheden fordeler sig på de forskellige områder af fritidslivet. Tabellen herunder viser andelen af den voksne befolkning (16 år og ældre), der fra 2018 til 2023 inden for en periode på tre måneder forud for besvarelsen af spørgeskemaet om fritids- og kulturvaner har udført frivilligt arbejde, opdelt på kommuner og efter samfundsområder, hvor det frivillige arbejde udføres (procent).

Tabel 4.1. Fordeling af frivillige på forskellige områder indenfor fritidslivet fordelt på sammenligningskommunerne (procent)

	Randers Kommune	Horsens Kommune	Vejle Kommune	Silkeborg Kommune	Landsgennemsnit
Idræt	8,9	10,7	10,1	9,4	10,1
Fritid og hobbies	7,2	7,4	7,7	9,6	7,9
Sociale områder	2,5	2,8	3,9	3,0	2,7
Skole og daginstitution	2,9	2,9	3,5	3,4	3,6
Kultur	1,8	2,8	5,7	3,4	4,5
Bolig og lokalsamfund	3,9	3,4	3,9	3,6	4,2
Sundhed	2,0	2,0	2,1	1,7	1,9
Fagforening og lign.	1,3	0,9	1,2	0,9	1,3
Politik/miljø/religion	3,5	1,9	4,0	4,1	3,5
Andet	5,7	5,5	6,6	7,3	6,8
Total	30,1	33,0	36,0	33,4	33,7

Kilde: Kommunale forskelle på frivilligt arbejdes udbredelse /Bjarne Ibsen, 2024.

Note: Antal respondenter var hhv. 919 (Randers), 854 (Horsens), 1.103 (Vejle) og 907 (Silkeborg)

Af tabellen ses, at udbredelsen af det frivillige arbejde er lavest i Randers efterfulgt af Horsens og Silkeborg. Vejle har den største udbredelse af frivillighed af de fire kommuner.

Ligesom ved de forrige målinger lavet af VIVE er det især idrætsområdet, som har højst andel af frivillige og andelen er steget. Frivilligheden er også i fremgang på blandt andet socialområdet.

Tabel 4.2. Andelen af den danske befolkning (16-89-årige), som har udført frivilligt arbejde inden for det sidste år på de forskellige områder. 2004, 2012, 2020 og 2024 (procent)

Kulturområdet (Fx museer, lokalhistoriske arkiver, sangkor)***	3	5*	4	5*
Idrætsområdet (Fx sportsklubber, danseforeninger, svømmehaller)	11	11	12	14
Fritidsområdet i øvrigt (Fx hobbyforeninger, slægtsforskning og spejder)***	5	3*	5*	5
Uddannelse, undervisning og forskning (Skolebestyrelse, voksen- og fritidsundervisning og husholdningsforening)*	3	4	4	4
Sundheds- og sygdomsområdet (Fx bloddonor, patientforening og krisehjælp)**	3	4*	3	4*
Det sociale område (Fx pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner og daginstitutionsbestyrelser)	3	3	5*	6*
Miljøområdet (Fx naturfredning, dyreværn og selvejende haver)	1	1	1	2*
Bolig- og lokalsamfundsområdet (Fx beboerforeninger, antenneforeninger og grundejerforening)*	6	5	6	6
Fagligt arbejde og erhvervs- og brancheorganisationer (Fx fagforbund, handelsstandsforening og turistforening)***	3	2*	2	1
Området omhandlende rådgivning og juridisk bistand (Fx forbrugerorganisationer, menneskerettigheder og retshjælp)	0	1	0*	1*
Politik og partiforeninger (Fx vælgerforeninger og græsrodsorganisationer)	1	1	1	2*
Internationale aktiviteter (Fx humanitære-, freds- og solidaritetsorganisationer)	2	2	2	2
Religion og kirke (Fx meningsarbejde og søndagsskole)	2	2	3	3
Andre områder	3	4*	4	6*
Frivilligt arbejde i alt	35	35	36	40*
Antal	3.134	2.809	7.191	8.754

Note: * er markeret statistik markante forskelle ($p < 0,01$) i forhold til forrige undersøgelse

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004, 2012, 2020 og 2024.

Anledning der får frivillige i gang med det frivillige arbejde

Af Frivillighedsundersøgelsen 2024 udarbejdet af VIVE fremgår det, at det fortsat er sådan, at mange frivillige danskere kommer i gang med frivilligt arbejde i kraft af, at de får opfordringer hertil.

De frivillige angav følgende årsager til at være kommet i gang med frivilligt arbejde

1. at det udsprang af egen interesse (59 pct.)
2. det var på opfordring fra andre eller gennem et valg (54 pct.)
3. fordi det var nødvendigt, og at nogen måtte gøre det (25 pct.)

Frivilliges motivation til at engagere sig

Topscoren, når frivillige skal vægte deres begrundelser for at engagere sig i frivilligt arbejde er, at de kan gøre noget på et område, som interesserer dem.

Den næst vigtigste begrundelse er, at man som frivillig kan deltage i et socialt fællesskab, man kan lide, dog skarpt fulgt af begrundelsen om at kunne gøre noget vigtigt for lokalsamfundet.

Den primære faktor, der afholder folk fra at være frivillig, er derimod manglende tid eller prioritering af andre ting.

Tabel 4.3. De frivilliges begrundelse for at udføre frivilligt arbejde

Begrundelse for frivilligt arbejde: På en skala fra 1-7, hvor stor betydning har det:	2012			2020		
	Score, gns.	Pct.-andel med score 5-7	Antal	Score, gns.	Pct.-andel med score 5-7	Antal
At du som frivillig kan gøre noget på områder, som interesserer dig	5,41	78	994	5,69	79	2.771
At du som frivillig deltager i et socialt fællesskab, som du kan lide	5,39	77	976	5,42	72	2.757
At du som frivillig kan gøre noget, som er vigtigt for lokalsamfundet	4,96	69	876	5,37	70	2.683
At du som frivillig bliver gladere for dig selv	4,79	64	811	4,69	56	2.667
At du kan lære mere om det, du arbejder med	4,45	57	727	4,57	53	2.655
At du som frivillig lærer noget gennem praktisk erfaring	4,48	60	758	4,55	51	2.590
At du som frivillig viser medfølelse med dem, som har det værre end dig	4,16	52	639	4,45	47	2.445
At du føler dig betydningsfuld, når du arbejder som frivillig	4,09	48	606	4,12	44	2.653
At du har venner, som arbejder frivilligt	3,87	46	590	3,66	38	2.619
At du kan få kontakter, som kan hjælpe dig i arbejdslivet senere	3,22	43	433	3,17	25	2.366
At det er godt at have papir på, at man har arbejdet som frivillig	2,22	16	206	2,51	16	2.426
At du oplever et socialt pres for at deltage	1,94	10	131	1,94	7	2.438

Note: Vægtede tal

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012 og 2020, VIVE

Tid brugt på frivilligt arbejde

Omfanget af den enkelte frivilliges anvendte tid på frivilligt arbejde er opgjort indenfor forskellige områder. Gennemsnittet for antal timer anvendt den seneste måned på tværs af samtlige områder er steget fra et gennemsnit på 17 timer i 2004 til 18 timer i gennemsnit i 2024.

På fritidsområdet (kultur, fritid, idræt) er der på trods af en lille stigning fra 2020 til 2024 en faldende tendens set over de sidste 20 år fra 17 til 13 timer af "udført frivilligt arbejde den seneste måned".

Frivilligheden på det sociale område (sundhed, sociale område og rådgivning) er steget siden 2020, men er uændret fra 2004 til 2020 på 15 timers frivilligt arbejde månedlig.

Tabel 4.4: Tid brugt på frivilligt arbejde blandt dem, som har udført frivilligt arbejde den seneste måned. 2004, 2012, 2020 og 2024. Antal timer seneste måned i gns.

	Gns. antal timer seneste måned			
	2004	2012	2020	2024
Fritid (Kultur, Idræt, Fritid)	17	16	12**	13
Socialt (Sundhed, Sociale område, Rådgivning)	15	12	11	15
Politisk (Fagligt Politisk, Internationalt)	15	13	13	21
Uddannelse	8	8	11	11
Bolig- og lokalsamfund	7	9	8	8
Andre områder (Miljø, religion, andre)	18	13	17	16
Frivilligt arbejde i alt	17	16	15	18
Antal	797	704	1.890	2.584

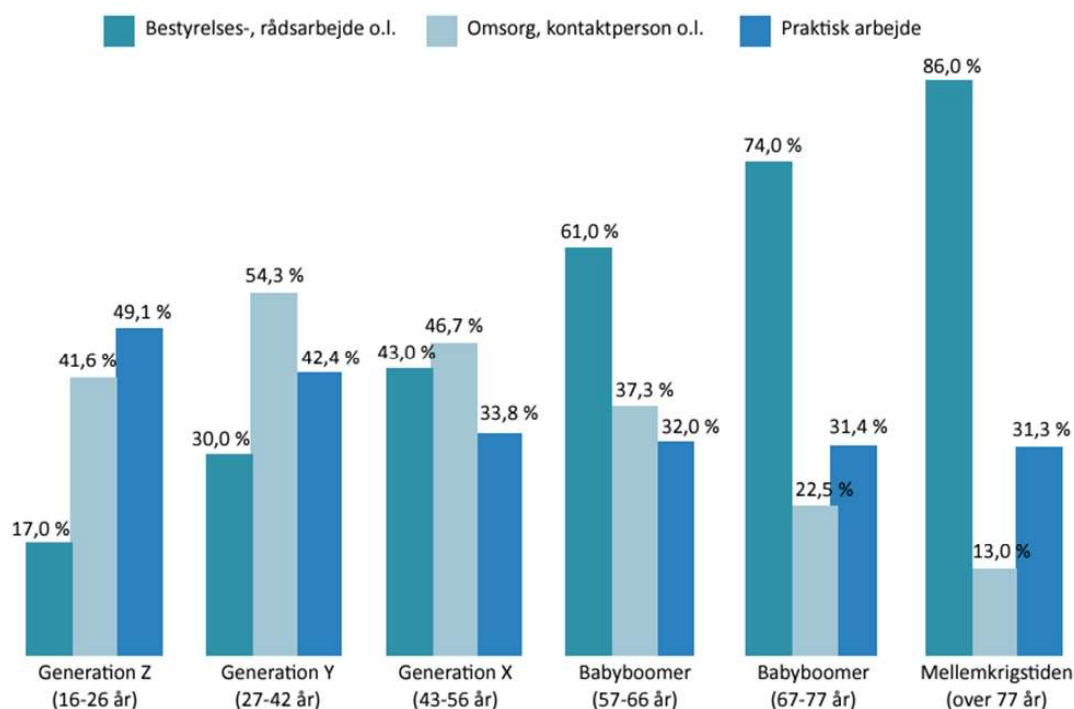
Note: * er markeret statistik signifikante forskelle i forhold til den tidligere undersøgelse. * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$ ved en t-test

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004, 2012, 2020 og 2024

Fordeling af arbejdsopgaver hos frivillige

Frivillige i de ældre generationer foretager i højere grad bestyrelses- og rådsarbejde, mens de yngre generationer i højere grad foretager omsorgs- og praktisk arbejde, hvilket fremgår af tabellen herunder.

Figur 4.3. Generationer fordelt ift. arbejdsopgaver

Kilde: FRIVILLIGUNDERSØGELSEN 2022, Udgivet i 2023 af Ingerfair (n=1673)

Danmarks Idrætsforbunds (DIF) frivillig undersøgelse anno 2022 viser, at 23 pct. af foreningerne ikke forventer at have nok frivillige i fremtiden til at varetage foreningens interesser, og yderligere 27 pct. af foreningerne forventer ikke at have tilstrækkeligt med frivillige til at kunne udvikle foreningen. (Kilde: Frivillighed anno 2022 – status på frivilligheden i idrætsforeninger under DIF og DGI)

Foreningslivet

I Randers Kommune ligger en af landets største idrætsforeninger med over 4.600 medlemmer og en række medarbejdere ansat – Randers Gymnastiske Forening (RgF). Foreningen indgår, som mange andre foreninger i Randers Kommune, aktivt i løsningen af større samfundsopgaver. RgF og basketballklubben Randers Cimbria er i en fælles klynge udpeget som spydspidsforeninger af Dansk Idrætsforbund i regi af programmet Fremtidens Idræt for Børn og Unge.

Den professionelle fodboldklub Randers FC indgår ligeledes aktivt i udvikling og implementering af sociale og samfundsnyttige CSR-projekter i samarbejde med blandt andre Randers Kommune, erhvervslivet og de lokale foreninger.

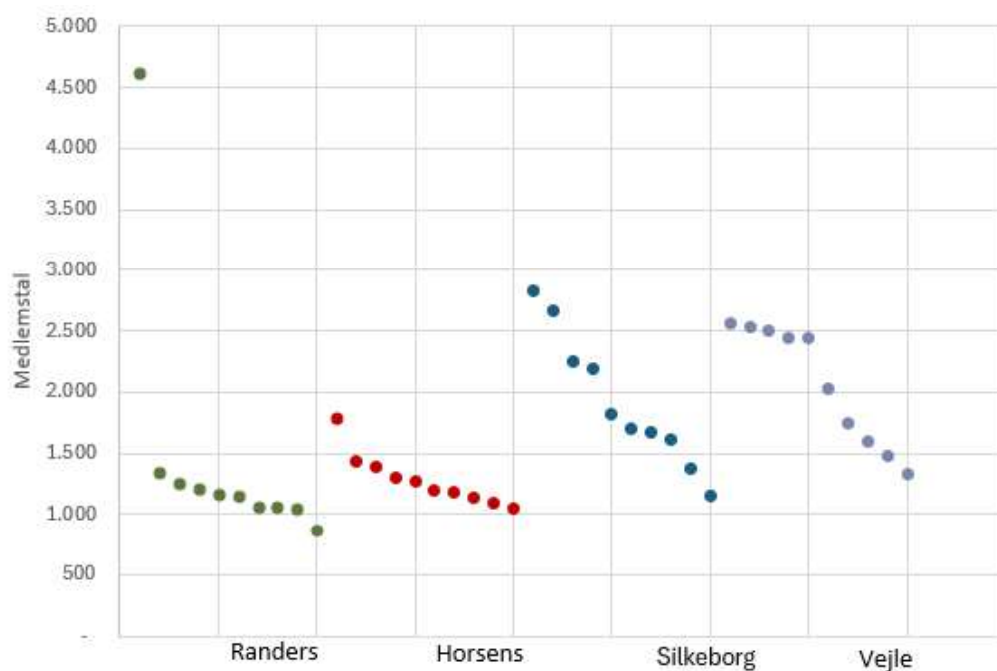
Som et særligt lokalt initiativ inden for breddeidrætten kan Fodboldlinjen Randers fremhæves. Der er tale om Nordens største bredde-fodboldlinje for kommunens folkeskoleelever fra 4. -9. klasse, som i 2019 blev hædret med Danskernes Idrætspris.

Det er imidlertid ikke medlemstal og kontingentindtægter, som er afgørende for omfanget af en forenings samlede ressourcer. Det ser vi med blandt andet med en anden forening, som har flere ansatte og er en aktiv samarbejdspartner i både Get2Sport og Fritid-for-Alle, men med et medlemstal på under 300. Randers FC er tilsvarende en professionel aktør ikke drevet som en forening men som en virksomhed, der aktivt tager initiativ til udvikling og implementering og af sociale og samfundsnyttige CSR-projekter i samarbejde med blandt andre Randers Kommune, erhvervslivet og foreninger.

I forhold til omfanget af store foreninger viser tabellen herunder fordelingen af de 10 største foreninger med over 1.000 medlemmer i de fire sammenligningskommuner. Tabellen viser, at Randers Kommune har én meget stor forening med over 4.500 medlemmer, hvorefter Silkeborg og Vejle generelt har lidt flere større foreninger end Randers og Horsens.

Tabellen viser også, at den 10. største forening i Randers har under 1.000 medlemmer, hvorimod Vejle har 13 foreninger med over 1.000 medlemmer (De 10 er vist i tabellen).

Figur 4.4. De 10 største foreninger (inklusive underafdelinger) i Randers, Horsens, Silkeborg og Vejle målt med medlemmer i 2023. Tallene for 2024 er pt. ikke offentliggjort)

(Kilde: Medlemstal.dk, Centralt forenings Register (CFR))

4.4 Status på indsatser i Randers Kommune i samarbejde med foreninger på fritidsområdet

I det følgende beskrives forskellige indsatser, som alle er en del af og bidrager til et stærkt civilsamfund i Randers Kommune, og som bygger på et samarbejde med blandt andet foreninger på kultur- og fritidsområdet.

Bevæg-dig-for-livet

Randers Kommune var i perioden 2019-2024 visionskommune i DIF og DGI's fælles *Bevæg dig for Livet* partnerskab. Målet var øget fysisk aktivitet for borgere i alle aldre i alle områder af kommunen. Byrådet har i forbindelse med vedtagelsen af budget 2023 valgt at gøre indsatsen permanent i regi af Randers Kommune.

Resultat af indsatsen foreløbig:

- Andelen af borgere, som normalt dyrker idræt og motion, er steget fra 54 pct. i 2019 til 73 pct. i 2023. (Kilde: DIF/DGI Bevæg dig for livets idræts- og motionsvaneundersøgelse 2023/Randers Kommune).
- Specifikt har kommunen i 2024 blandt andet etableret Parasport Randers. Her er flere målrettede parasports-tilbud blevet oprettet, og særligt for børn med særlige behov har indsatsen gjort en forskel, hvor over 100 børn fra specialskeleområdet er blevet en del af et foreningsfællesskab.

Styrker i indsatsen vurderes generelt at være det tværgående samarbejde og etablering af netværk på tværs af forvaltninger og eksterne parter som fx foreninger, idrætsforbund, Bysekretariatet og netværk i andre kommuner – koordineret via en dedikeret ressource fra kommunens side.

Indsatser som denne er dog samtidigt sårbar over for skift af frivillige i foreningerne og skift af medarbejdere internt i kommunen, som gør overlevering af viden vanskelig.

Get2Sport

Randers Kommune har siden 2019 haft et samarbejde med Danmarks Idrætsforbund om Get2Sport med fokus på at sikre et velfungerende idrætsforeningsliv for børn og unge ved at aflaste de frivillige kræfter i udsatte boligområder, primært i Randers Nordby.

Indsatsen har været koncentreret dels i et samarbejde med særligt basketballklubben Randers Cimbria om flere og nye aktiviteter, og dels i opstart af en ny fodboldklub i det udsatte boligområde, Randers Nord IF. Randers Cimbria er en professionel klub med egne medarbejdere ansat. Til indsatsen er der derudover ansat en deltids Get2Sport medarbejder. De fysiske rammer er tillige optimeret og udvidet, så de matcher det aktuelle aktivitetsudbud.

Resultat af indsatsen foreløbig:

- Antallet af medlemmer i Randers Cimbria er fra 2019 til 2023 steget med 126 medlemmer - fra 113 til 239, fordelt mellem 219 drenge og 20 piger.
- Randers Nord IF er etableret i 2024. Pt. er der ca. 60 medlemmer og 15 frivillige.

Styrken i indsatsen vurderes at være motiverede og engagerede foreninger, som har haft de nødvendige organisatoriske kompetencer – herunder kompetent ledelse af frivillige og fleksibilitet i forhold til både de frivilliges engagement og til medlemmernes tilknytning til foreningerne. Hertil kommer, at der har været afsat en koordinerende medarbejder med lokalt kendskab og stor erfaring med målgruppen.

Et projekt som dette er også sårbart ved skift af frivillige i foreningerne, ligesom det kan være vanskeligt at finde ressourcer, der kan muliggøre aflastning af nøglemedarbejdere.

Fritid For Alle

Randers Kommune har siden 2021 arbejdet strategisk med en helhedsorienteret indsats for børn og unge under 18 år, som ikke deltager i foreningslivet i dag, og som hjemmefra ikke har tilstrækkelig økonomisk eller social opbakning hertil.

Indsatsen hjælper forældre med at finde den rette forening til deres barn, understøtter at barnet får en god og tryk modtagelse i foreningen og tilbyder økonomisk støtte til kontingent og udstyr.

Fritidsaktiviteterne er mangfoldige og typisk forankret inden for idræt, spejder, kultur og musik.

Med anvendelsen af sociale frivillige og fritidsvejledere har "Fritid For Alle" etableret et helt unikt samarbejde mellem dagtilbud, skoler, sociale instanser og foreninger, hvilket sikrer en bred og inkluderende tilgang til fritidslivet.

Mere konkret bygger initiativet på en tæt og koordineret indsats mellem kommunale fagpersoner, familier, fritidsvejleder, social frivillige og foreninger. Samarbejdet tager udgangspunkt i det enkelte barns behov og forløber typisk gennem følgende trin:

- **Opsporing og henvisning:** Kommunale medarbejdere – herunder lærere, pædagoger, sundhedsplejersker, familierådgivere og andre fagpersoner – identificerer børn og unge, som ikke deltager i fritidslivet, men som har lyst og potentialet til at gøre det.
- **Indledende kontakt og dialog:** Den kommunale medarbejder (brobyggeren) indleder dialogen med barnet og familien for at afdække interesser, behov og eventuelle barrierer for deltagelse.
- **Match og kontakt til forening:** Brobyggeren hjælper med at finde en passende forening via listen over samarbejdsforeninger og formidler kontakten. Samtidig klædes foreningen på til at tage godt imod barnet.
- **Praktisk og social støtte:** Familien støttes i forhold til økonomisk hjælp til kontingent og udstyr samt evt. logistik og afstemning af forventninger.
- **Tryk opstart med følgeskab:** En social frivillig i foreningen støtter barnet til de første træninger og er fysisk til stede. Det skaber tryk og understøtter barnets integration i fællesskabet.
- **Opfølgning og fastholdelse:** Efter opstart følges der tæt op med både barnet, familien og foreningen for at sikre trivsel og fastholdelse over tid.

Fremgangsmåden er kendetegnet ved at være personlig, helhedsorienteret og tillidsbaseret. Indsatsen bygger bro mellem barnets hverdagsliv og fritidslivet gennem støtte, relationer og koordinering – og det er netop dette, der gør modellen i Randers til noget særligt.

Resultatet af indsatsen har været god. Et stort antal piger og drenge er nu blevet en del af foreningslivet gennem Fritid For Alle. Indsatsen har været succesfuld i forhold til at inkludere både drenge og piger (henholdsvis 49 pct. og 51 pct.) og brobygge til forskellige typer af fritidsaktiviteter: 4 pct. til friluftaktiviteter som spejder, 15 pct. til kultur og musik og 81 pct. til idrætsrelaterede foreninger.

Siden projektets opstart i 2022 er gennemført mere end 900 brobygninger til børn og unge. 82 pct. af de henviste børn og unge har besøgt en forening, og 76 pct. er blevet medlem. Af disse er 65 pct. fortsat aktive efter seks måneder, hvilket viser, at indsatsen ikke blot fører til midlertidig deltagelse, men også skaber varig tilknytning til fritidslivet.

Erfaringerne viser, at børn, som deltager i fritidsaktiviteter gennem indsatsen, ofte oplever øget selvtillid, forbedret trivsel og stærkere sociale relationer. Flere forældre og lærere fortæller, at børnene bliver mere engagerede i skolen og får lettere ved at indgå i fællesskaber.

En væsentlig andel af deltagerne kommer fra bydele som Nordbyen, hvilket afspejler både demografiske forhold og en målrettet indsats i udsatte områder. Dette understreger projektets betydning i forhold til at udligne ulighed i adgang til fritidsfællesskaber.

Styrkerne ved indsatsen vurderes at være:

- Alle kommunens almene folkeskoler og indtil videre fem dagtilbud er med i samarbejdet,
- Det tværgående samarbejde og etablering af netværk mellem skoler, foreninger og kommunale aktører,
- Motiverede foreninger, som har de nødvendige organisatoriske kompetencer,
- Uddannelse af både frivillige ledere/instruktører og kommunale medarbejdere,
- Indsatsen er koordineret og kontinuerligt fulgt op af en kommunal medarbejder med stort kendskab til relevante foreninger og samarbejdspartnere,

- Den personlige og relationelle tilgang med tæt støtte og følgeskab fra fritidsvejledere og frivillige, der skaber tryghed og tillid for barnet og familien,
- Evnen til at bygge bro mellem skole, hjem, forening og kommune og skabe en samlet indsats,
- Fleksibilitet i indsatsen – børn matches med foreninger inden for både idræt, kultur, musik og friluftsliv,
- Indsatsen er dokumenteret og datadrevet med løbende evaluering (fx 76 pct. bliver medlemmer, 65 pct. fastholdes efter 6 måneder), hvilket styrker kvalitet og retning.

Udfordringerne og mulighederne for forbedring i indsatsen knytter sig til følgende:

- Skift af frivillige i foreningerne og skift af medarbejdere i forvaltninger og på skoler gør overlevering af viden vanskelig,
- Både foreninger og forvaltning bruger en betydelig mængde tid og ressourcer på at udarbejde ansøgninger om støtte – både til nye ansøgere og til genansøgninger fra sæson til sæson. Derudover kræver indsatsen løbende opfølgning og evaluering, hvilket udgør en administrativ byrde, der kan fjerne fokus fra den egentlige aktivitet og udviklingen af tilbud til borgerne,
- Medarbejderudskiftning og behovet for kontinuerlig forankring i fagpersonalets arbejdsgange kan være barrierer for projektets langsigtede succes,
- Foreninger uden ansatte har i sagens natur færre ressourcer og kapacitet at sætte i spil til brobygning – hvilket kan skabe ulighed i tilbuddenes tilgængelighed og kvalitet,
- Indsatsen er i høj grad personbåren og afhængig af nøglepersoner som tovholdere og ildsjæle – hvilket gør den sårbar ved fravær eller udskiftning,
- Efterspørgslen overstiger til tider kapaciteten – særligt ift. den individuelle støtte og opfølgning, hvilket kan medføre ventetid eller mindre intensiv hjælp,
- Der mangler pt. en mere digital understøttelse af processer som ansøgning, opfølgning og koordinering, hvilket kunne aflaste arbejdsbyrden,
- Der er uforløst potentiale i at inddrage flere aktører som biblioteker, naturcentre og øvrige civilsamfundsaktører i indsatsen.

Case 1: Thor finder sin plads i foreningslivet

Thor er en af de mange børn, der har fået glæde af Fritid For Alle. Som 10-årig havde han svært ved at finde en fritidsaktivitet, der passede til hans interesser og sociale behov. Gennem projektet blev Thor introduceret til en lokal fodboldklub med et hold for børn med særlige behov, hvor han fik hjælp til både indmeldelse og praktiske ting som træningstøj. En social frivillig fulgte Thor i de første træninger for at sikre, at han følte sig tryk og inkluderet.

Efter seks måneder er Thor ikke bare stadig aktiv i fodboldklubben, men han har også fået nye venner og styrket sin selvtillid. Hans forældre fortæller, at han nu ser frem til træningen hver uge, og at hans skolepræstationer også er forbedret, fordi han har fået en stabil og positiv rutine.

Denne historie illustrerer, hvordan Fritid For Alle skaber konkrete og varige forandringer for børn og unge i Randers Kommune.

Case 2: Samuel finder fællesskab og selvtillid i fodboldklubben

Samuel, 7 år, gik ikke til nogen fritidsaktiviteter – selvom han gerne ville. Som elev på Hobrovejens Skole blev han en del af indsatsen Fritid For Alle, da lærerne opdagede, at han stod uden for fritidsfællesskabet.

Skolens tovholder trådte til og hjalp familien med at finde en aktivitet, der passede til Samuels behov og ønsker.

Sammen fandt de frem til fodbold i den lokale klub. Tovholderen stod for kontakten til klubben og hjalp med de praktiske detaljer, og en frivillig følgeven fulgte Samuel til de første træninger, så han fik en tryk og god start. Han var nervøs første gang, men allerede efter første træning fik han en legeaftale med en ny ven fra en anden skole.

I dag er Samuel fast målmand på holdet. Han glæder sig til hver træning og har fået både venner og selvtillid. Hans deltagelse i foreningslivet har skabt en ny hverdag med stabilitet, fællesskab og tro på egne evner.

Casen viser, hvordan en personlig og tryk opstart kan gøre hele forskellen – og hvordan Fritid For Alle hjælper børn med at finde deres plads i et meningsfuldt fællesskab.

Fritid For Alle har vist sig at være en effektiv indsats, der har givet flere børn og unge adgang til foreningsliv og fællesskab. Erfaringerne viser, at modellen har potentiale til at blive videreudviklet og skaleret, så endnu flere borgere kan få glæde af fritidsfællesskaberne i Randers Kommune.

Flere strategiske muligheder kan understøtte denne udvikling:

- **Udvidelse af målgruppen:** Tilgangen kan med fordel udvides til også at omfatte voksne målgrupper, herunder unge uden uddannelse eller job, familier i udsatte positioner samt voksne med sociale eller sundhedsmæssige udfordringer.
- **Styrket tværgående samarbejde:** Der er et betydeligt potentiale i at styrke samarbejdet på tværs af kommunens forvaltninger, særligt med arbejdsmarked, sundhed, rehabilitering og socialområdet. En tværgående tilgang kan sikre, at flere borgere får adgang til fritidsfællesskaber som en del af en helhedsorienteret indsats.
- **Inddragelse af flere fællesskaber:** Ud over foreningslivet kan også andre lokale fællesskaber og institutioner inddrages som aktive samarbejdspartnere, fx biblioteket, kulturinstitutioner, naturcentret og øvrige civilsamfundsaktører.
- **Styrkelse af facilitering og koordination:** En udvidet model forudsætter fortsat prioritering af koordinator- og brobyggerfunktioner, som sikrer tæt opfølgning, personlig støtte og kontinuitet for borgerne.
- **Understøttelse af frivilligheden:** For at håndtere en større målgruppe er det afgørende at fastholde og støtte foreningslivet gennem uddannelse, netværk og kommunal opbakning.
- **Fokus på trykke rammer og fællesskab:** Uanset målgruppe bør indsatsen fortsat tage udgangspunkt i at skabe trykke, inkluderende og meningsfulde fællesskaber, hvor deltagerne føler sig set, anerkendt og som en del af noget større.

Disse muligheder for skalering og tværgående samarbejde peger på, at Fritid For Alle kan blive et strategisk omdrejningspunkt for en bredere, fælles kommunal indsats med fokus på fællesskab, trivsel og forebyggelse, til gavn for både børn, unge og voksne i Randers Kommune.

Udvikling og styrkelse af frivilligheden på fritids- og idrætsområdet

En tidligere undersøgelse af frivilligrekruttering har vist, at foreninger med en frivilligansvarlig har færre problemer med rekruttering af frivillige (Østerlund, K. (2012). Managing voluntary sport organizations to

facilitate volunteer recruitment). Forvaltningen har derfor i samarbejde med virksomheden Ingerfair lavet et udviklingsforløb ud fra en tese om, at arbejdet med frivillighed skal anerkendes som en selvstændig faglighed, og har derudfra arbejdet med kompetenceudvikling af foreninger i forhold til frivillighed. Fokus har været på at understøtte foreningerne i at have en frivilligansvarlig/koordinator.

I 2024 blev der i forlængelse heraf etableret et netværk for de foreninger, der har en frivilligansvarlig/koordinator. I netværket har de deltagende frivilligansvarlige fået kompetencer til at udarbejde strategier for rekruttering, fastholdelse og motivation af frivillige.

På baggrund af de opnåede erfaringer og resultater har forvaltningen valgt at etablere endnu et netværk, hvor de i alt 27 deltagende foreninger i netværkene rammer bredt med både store flerstrengede foreninger, mindre nicheidrætsforeninger samt spejderforeninger.

Resultater af indsatsen foreløbig:

- 10 foreninger har med stor succes deltaget og har valgt at fortsætte netværket i 2025
Deltagere derfra udtaler blandt andet:
"Vi er lykkedes med at få mange nye frivillige, som vi ikke fik fat i før."
"Vi havde glemt kulturen om det at være frivillig – nu er den tilbage!"
- I 2025 vil yderligere 17 foreninger deltage og få de samme kompetencer og muligheder.

UngLederAkademiet – Fremtidens ledere i foreningslivet

Som led i arbejdet med at styrke frivilligheden i Randers Kommune er der igangsat en særlig indsats målrettet unge frivillige i foreningslivet – UngLederAkademiet.

UngLederAkademiet har til formål at styrke unge frivillige i foreningslivet og klæde dem på som trænere, instruktører og ledere. Forløbet er udviklet i samarbejde med lokale foreninger og bygger på ønsket om at styrke unges engagement, trivsel og ansvar i foreningslivet.

Deltagerne modtager undervisning i foreningsledelse, frivillighed og projektledelse og udvikler undervejs et konkret foreningsprojekt i egen forening. Projekterne spænder fra nye aktiviteter og arrangementer til rekrutteringsindsatser og forbedringer af foreningernes tilbud til unge medlemmer.

Indsatsen har følgende formål:

- At styrke unges kompetencer inden for foreningsledelse.
- At understøtte rekruttering og fastholdelse af unge frivillige.
- At fremme trivsel, fællesskab og engagement blandt unge.

Initiativet er en del af Randers Kommunes samlede indsats for at styrke civilsamfundet og supplerer øvrige indsatser ved at investere i fremtidens frivillige kræfter.

Status på øvrige relevante områder på fritidsområdet

Gadeidræt, aftenskoler og spejderforeninger er alle områder for udfoldelse af fritidsaktiviteter. Herunder er en kort generel beskrivelse af disse områder i relation til Fremtidens Randers.

Gadeidræt

Gadeidrætten er en selvorganiseret aktivitet, som primært henvender sig til unge, men også til større børn og yngre voksne. Gadeidræt rummer typisk skateboard, løbehjul, parkour, streetbasket og gade fodbold. Gadeidræt øger adgangen til idræt, særligt for unge, der ikke finder vej ind i det etablerede foreningsliv. Gadeidræt dyrkes bedst på tørre underlag og er derfor kun en helårsaktivitet, såfremt der findes indendørs faciliteter til våde dage året rundt.

(Kilde: [Link til artikel om studie.](#))

Et studie, som Den Nationale Platform for Gadeidræt "Game" står bag, peger på, at gadeidrætten kan bidrage til at udligne social skævhed i sport, fordi den tiltrækker nogle af de grupper, der er underrepræsenteret i den traditionelle foreningsidræt, nemlig personer med minoritetsetnisk baggrund, folk med kortere uddannelse samt kvinder. Ligeledes viser studiet, at jo kortere uddannelse, jo højere sandsynlighed for at deltage i gadeidræt. Forskerne ser en mulighed i, at fraværet af medlemsgebyrer og betaling kan forklare, hvorfor folk med kortere uddannelse er mere tilbøjelige til at dyrke gadeidræt.

Aftenskoleområdet

Aftenskolerne er foreninger, der tilbyder folkeoplysende voksenundervisning. Aftenskoleområdet er i store træk tegnet af de store forbund med mange fag (AOF, DOF, FOF, Fora og LOF). Dertil en række mindre aftenskoler, som typisk har få hold. Bevægelsesfagene er generelt de mest udbredte fag.

Nogle aftenskoler er professionelt drevet af en lønnet ledelse og administration, mens det i andre aftenskoler er den frivillige bestyrelse, der er foreningens drivkraft.

Generelt set har antallet af undervisningstimer på landsplan ligget på et relativt stabilt niveau over de senere år. At tabel 4.5 ses, at aktivitetsniveauet på aftenskoleområdet i Randers Kommune dog er dalet over de sidste seks år. Årsagen hertil er ikke kortlagt.

I Randers er to større aftenskoler siden 2018 lagt sammen, og to mindre er ophørte.

Tabel 4.5. Aktivitetsniveauet på aftenskoleområdet i Randers Kommune i 2018 og 2024

	2018	2024
"Store" aftenskoler (medlem af de store oplysningsforbund)	6	5
"Små" aftenskoler (uden for de store oplysningsforbund)	10	8
Antal aftenskoler i alt	16	13
Antal undervisningstimer i alt inkl. foredrag	21.185	18.835

Kilde: Randers Kommunens egne data.

Aftenskolerne spiller en væsentlig rolle som aktør i fritidslivet særligt i fag med bevægelsesaktiviteter, men også i forhold til at favne målgrupper, som typisk ikke deltager i idrætsforeninger.

Ifølge Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfunds (CISC) er der en større sandsynlighed for, at voksne med handicap eller psykiske lidelser deltager i bevægelsesaktiviteter i aftenskolerne sammenlignet med personer, som ikke har en funktionsnedsættelse. Desuden er der en tendens til, at indvandrere og efterkommere af vestlig og ikke-vestlig oprindelse sammenlignet med personer af dansk oprindelse i højere grad er aktive i aftenskolerne.

(Kilde: Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfundets antologi "[Idrættens og civilsamfundets knaster.](#)")

Deltagelse af brugere fra bosteder forudsætter dog ofte ledsagelse fra enten en medarbejder, familie eller en frivillig hjælper for at kunne deltage i aftenskoleaktiviteter. Det kan virke dæmpende på deltagelsen.

Spejderområdet

I Danmark findes fem anerkendte spejderkorps, herunder DDS, KFUM og De Grønne Pigespejdere. Alle praktiserer en form for pædagogik kaldet patruljesystemet, der kort kan beskrives som "børn leder børn" – naturligvis tilpasset børnenes alder. Hertil kommer FDF, som under andre principper ligeledes laver spejderrelaterede aktiviteter.

Tabel 4.6. Medlemstallet i Randers Kommune på spejderområdet

	2015	2024
Antal spejderforeninger	20	18
Antal medlemmer < 25 år	991	991
Antal medlemmer > 25 år	234	310
Medlemmer i alt	1.225	1.301

Kilde: Lokale tal

Af tabel 4.6 ses det, at omfanget af, hvor man kan gå til spejder i Randers Kommune, er reduceret siden 2015. Samtidig kan det konstateres, at medlemstallet på spejderområdet i Randers Kommune i samme periode er steget en smule.

Videnscenter for folkeoplysning (VIFO) har i 2020 lavet en undersøgelse "De uniformerede korps i fem af Danmarks største kommuner". Undersøgelsen viser blandt andet, at de uniformerede korps også tiltrækker børn (7 pct.), der ikke er aktive i andre foreninger.

(Kilde: VIFO, april 2021 De uniformerede korps i fem af Danmarks største kommuner.)

Sammenfattende om fritidsområdet

Samlet set er der i Randers Kommune mange stærke og veletablerede foreninger, der løser vigtige opgaver for byens borgere, herunder også borgere på socialområdet. Hertil kan nævnes, at Randers Kommune er med i Boblberg og Socialkompasset – online platforme, hvor borgere kan finde fællesskaber og tilbud, ligesom Rethinkers Randers er lykkedes godt med at etablere episodisk frivillighed til events.

Omvendt ses også en række udfordringer på området. Her kan blandt andet nævnes de begrænsede offentlige transportmuligheder i landdistrikterne, ligesom mange foreninger har udfordringer med at rekruttere et tilstrækkeligt antal frivillige til at varetage foreningens interesser eller til at kunne udvikle foreningen – særligt hvad angår regelmæssig/kontinuerlig indsats.

De frivillige foreninger er dedikerede og løfter i dag alt det, de kan. Hvis civilsamfundet i endnu højere grad skal tænkes ind i løsningen af flere og større samfundsopgaver, medfører det behov for nye kompetencer og ressourcer, som ikke nødvendigvis er påkrævet til foreningernes opgaver i dag. Her er det oplagt at se på en større professionalisering i netop de områder af foreningslivet og samtidig i respekt for de frivillige foreningers DNA - frivilligheden.

4.5 Udvikling og forventning til fritidsområdet de kommende år

Ansættelser i foreningslivet

En tydelig tendens i foreningslivet er en stigende professionalisering; professionalisering i betydningen betalt udført arbejde med deraf følgende mere tid og overskud til blandt andet at opfylde foreningens eventuelle behov for nye nødvendige ressourcer og kompetencer. Antallet af lønnede årsværk i

foreningerne er vokset, mens frivilligheden, målt i antal timer, er faldet. Dette skift afspejler et behov for at kunne levere mere specialiserede og kontinuerlige tilbud til medlemmerne samtidig med, at det stiller krav om nye ressourcer og finansiering. Omvendt giver det ligeledes mulighed for et stærkere udviklingspotentiale i foreningerne ”... det at have personer, som er ansvarlige for forskellige centrale områder for foreningernes daglige drift og udvikling, forventeligt vil kunne fremme foreningernes udvikling på disse områder.” (Østerlund, K. (2024) Foreningsidrætten anno 2021 - Status og udviklingstendenser siden 2004).

Data fra Fritid For Alle viser desuden, at en betydelig andel af brobygningerne sker til foreninger med ansatte. Det gælder ofte større og populære foreninger inden for blandt andet boldspil, gymnastik, og svømning. Selvom det er vanskeligt at fastslå en direkte kausal sammenhæng mellem ansatte i foreningerne og succesfulde brobygninger, fremgår det tydeligt, at foreninger med ansatte har flere ressourcer og kapacitet til at indgå i denne type af brobygningsindsatser.

Foreninger med ansatte har blandt andet mulighed for at dedikere yderligere tid og ekspertise til at støtte nye medlemmer og skabe ekstra inkluderende rammer. Dette giver dem en klar fordel i forhold til at fastholde nye deltagere og understøtte deres trivsel, hvilket er afgørende for indsatsens samlede effekt.

”Konsekvenserne af den øgede tilstedeværelse af lønnede ansatte på særligt ledersiden i foreningsidrætten kender vi endnu ikke. Imidlertid tyder analyser gennemført på europæiske idrætsforeninger på, at foreninger med lønnede ledere er mere tilbøjelige til fx at tage målrettede initiativer for at fremme integrationen af udsatte grupper.” (Elmose-Østerlund, K., Feiler, S., Breuer, C., Zwahlen, J. A., & Nagel, S. (2022). Characteristics of voluntary sports clubs with targeted initiatives for underrepresented population groups), *”Det er et eksempel på, hvordan aflønning på ledersiden potentielt kan muliggøre et større bidrag fra foreningerne til at løse udfordringer i (lokal)samfundet.”* (Østerlund, K. (2024) Foreningsidrætten anno 2021 - Status og udviklingstendenser siden 2004).

Danskernes motionsvaner og deltagelse i idrætsaktiviteter

Ifølge analyser fra Idrættens Analyseinstitut er danskernes motionsvaner under konstant forandring. Der er tendenser i retning af, at "motion for sundhed" og "fællesskab gennem bevægelse" vokser i popularitet. Samtidig har en markant stigning i brugen af kommercielle fitnesscentre og selvorganiserede aktiviteter flyttet fokus fra de traditionelle foreningsstrukturer. De selvorganiserede aktiviteter er ofte karakteriseret ved høj fleksibilitet og lavere forpligtelse, hvilket udfordrer foreningerne til at gentænke deres tilbud for at fastholde medlemmer. I Randers Kommune er et stort lokalt løbefællesskab et eksempel på en stærk selvorganiseret gruppe.

Ovenstående udvikling stiller nye krav til foreningerne, som skal tilpasse sig en mere fleksibel og individualiseret tilgang til idrætsudøvelse. Der er brug for, at foreningerne fokuserer endnu mere på at styrke deres sociale profil og skabe tilbud, der i højere grad kobler sundhed og fællesskab.

Over de næste 10 år forventes idræts- og fritidsområdet at spille en større rolle i den politiske dagsorden. Initiativer som fritidspas og kulturpas, der giver økonomisk støtte til udsatte børn og unge, er allerede blevet prioriteret og viser vejen frem. Disse initiativer understøtter både social inklusion og unge i at opbygge færdigheder gennem fællesskaber.

Udover ovennævnte eksempler kan DIF-projektet 'Startblokken' nævnes som et eksempel på, hvordan idrætsområdet kan adressere sociale udfordringer. Projektet er målrettet unge uden uddannelse eller job, og DIF har modtaget 72 millioner til at udbrede indsatsen via indsatser i professionelle sportsklubber.

4.6 Socialområdets samarbejde med civilsamfundet

Frivilligt *socialt* arbejde er frivilligt arbejde, der udføres inden for det sociale og sundhedsmæssige område. Bredt kan frivilligt socialt arbejde defineres som handlinger, der sigter på at give enkeltindivider eller grupper en øget velfærd eller omsorg eller sigter på at løse velfærdsproblemer ([Fakta og tal om danskernes frivillige engagement | frivillighed.dk](#)).

Ifølge Dansk Erhvervs beregninger var der i 2023 250.000 frivillige inden for social- og sundhedsområdet, som bidrog med frivillige timer svarende til 13.974 årsværk og en anslået værdi på 8,6 mia. kr. ([Frivillige bidrager med 8,6 mia. om året | Danskerhverv.dk](#)).

Civilsamfundet på social- og sundhedsområdet er således allerede en stor og vigtig spiller på velfærdsområdet og skaber med dets fællesskaber og sociale aktiviteter positive effekter på livskvaliteten. Sociale fællesskaber bidrager fx til at afhjælpe ensomhed, social eksklusion og psykisk mistrivsel og kan være en vej ud af arbejdsløshed gennem opbygning af netværk, kompetencer og selvværd.

Trods fraværet af et komplet overblik over antallet af frivillige sociale foreninger i Randers Kommune, vidner 2.514 CVR-registrerede frivillige foreninger ([CVR-registrerede frivillige foreninger](#) pr. 31. januar 2025), 160 medlemsforeninger i Randers Kommunes frivilligcenter, 350 sociale tilbud på onlineportalen [randers.socialkompas.dk](#) (pr. 31. januar 2025) og 78 ansøgninger i 2025 til § 18 midler (stigende fra 62 ansøgninger i 2020) om et aktivt, rigt og villigt civilsamfund – ikke mindst på det sociale område. Det kan i den forbindelse oplyses, at de frivillige foreninger blandt andet kan få bistand fra Frivilligværket, der er et lokalt frivilligcenter. Frivilligværket støtter, udvikler og synliggør det frivillige arrangement i Randers og omegn og tilbyder gratis rådgivning og sparring om alle aspekter af frivillighed.

Sammenlignet med Silkeborg, Horsens og Vejle er Randers dog kommunen med det laveste frivillighedsengagement, både generelt og inden for det sociale. Dette fremgår af tabel 4.12 nedenfor.

Tabel 4.7. Andelen af voksne som er frivillige i sammenligningskommunerne

Kommune	Randers	Silkeborg	Horsens	Vejle
Andel (pct.) af den voksne befolkning som er frivillig	30,1	33,4	33,0	36,0
Andel (pct.) af den voksne befolkning som er frivillig inden for det sociale område	2,5	3,0	2,8	3,9
Andel (pct.) af alle frivillige, som er aktive inden for det sociale område	8,3	9,0	8,5	10,8

Kilde: Bilag 3 til Kort fortalt om 'Kommunale forskelle på frivilligt arbejdes udbredelse'. Analysen har benyttet data fra Kultur vaneundersøgelsen, som Danmarks Statistik gennemfører for Kulturministeriet.

Randers Kommune prioriterer dialog og samarbejde med foreningerne på det sociale område højt. Det kommer blandt andet til udtryk i den politiske prioritering af det ikke-lovpligtige udsatteråd, den kontinuerlige støtte til sociale foreninger, samt et stort fokus på at bygge bro mellem kommune og civilsamfund. Brobygningen understøttes af en række strukturer og initiativer, som beskrives nærmere i det følgende.

Randers Kommunes kraftcentre

På socialområdet skaber de fire kraftcentre; Autismecenter Randers, Aktivitetscenter Randers, Hjernecenter Randers og Huset Tværs solide rammer for et tæt samarbejde mellem kommune, sociale foreninger og frivillige, som øger mulighederne for at tilbyde den rette hjælp og støtte, og i særlig grad understøtte mulighed for personlig recovery gennem fællesskaber og sociale aktiviteter. Dette gøres både gennem længerevarende veletablerede samarbejder med udvalgte organisationer samt enkeltstående

aktiviteter med en række mindre organisationer. Aktuelt er der mere end 200 frivillige, som i kraft af disse samarbejder, bidrager til den kommunale opgaveløsning.

Lettere brobygning med Socialkompas Randers

Brobygning og henvisninger til tilbud i civilsamfundet er ikke en ny arbejdsgang, hverken inden for socialområdet eller en række andre områder inklusive ældreområdet via Team Frivillighed, sundhedsområdet og beskæftigelsesområdet. Jobcentermedarbejdere trækker for eksempel i høj grad på frivillige og velgørende foreninger og informerer om muligheder for at få billig eller gratis mad, økonomisk, psykologisk eller personlig rådgivning, samværs- eller motionstilbud mv.

Dog er der, i tråd med nationale toner, kommet et øget strategisk fokus på at bringe civilsamfundets ressourcer i spil i endnu højere grad, end tilfældet er i dag. Forvaltningen har derfor en ambition om at øge kommunens rolle som facilitator og varetage en dobbeltrolle: på den ene side fortsat levere kernevelværd og sociale services til borgere, der har behov for og ret til det, og på den anden side i højere grad aktivt forbinde borgerne med civilsamfundet.

I samarbejde med Randers Kommunes frivilligcenter har Randers Kommune i sommeren 2024 lanceret "Socialkompas Randers". Socialkompas Randers er en digital portal, som samler lokale civilsamfundstilbud og kommunale uvisiterede tilbud samt virtuelle landsdækkende muligheder i et online overblik. På Socialkompas Randers er alle lokale tilbud socialt orienterede og henvender sig til en bred målgruppe men har et øget fokus på at fremvise tilbud for borgere i sårbare livssituationer

Fra brobygning til nedbrydning

Flere initiativer og aktiviteter for borgere med særligt behov er muliggjort af prioriteringen af en aktivitets- og fritidskoordinator på handicapområdet. Det månedlige nyhedsbrev vidner om farten på udviklingen, som i januar 2025 blandt andet orienterede om planlagte stævner for borgere med fysisk og psykisk handicap, flere mødesteder i naturen, tilskuerbilletter til fodbold- og basketkampe sponsoreret af hhv. Randers FC og Randers Cimbria og ferietilbud. Social- og fritidskoordinatoren involverer sig også i initiativet Parasport Randers under fritidsområdet (nævnt ovenfor), som siden udgangen af 2024 og fremadrettet vil have fokus på at sikre, at flere borgere med funktionsnedsættelse og/eller særlige behov har adgang til attraktive og sociale idrætsfællesskaber. Formålet er at skabe en inkluderende idrætskultur, hvor flere får mulighed for at deltage.

Med Parasport Randers bygges der ikke kun bro mellem socialområdet og civilsamfundet, der nedbrydes også barrierer mellem normalområdet og specialområdet – internt såvel som eksternt. Internt mellem socialområdet og fritidsområdet og eksternt i foreningslivet og dets deltagere. Kulturområdet har ligesom fritidsområdet rigtig gode muligheder for at være mere for flere og har allerede indsatsområdet 'Kultur for alle' som en del af kommunens kulturpolitik. Der arrangeres blandt andet aktiviteter i samarbejde med Kulturhuset, Randers Naturcenter og Gaia Museum for Outsider Art.

The missing link

Socialstyrelsen rammesætter brobygning til civilsamfundet i Brobygningsmodellen, vist i figur 4.13 nedenfor ([Erfaringsopsamling – Flere med i lokale fællesskaber | Socialstyrelsen 2023](#)).

Figur 4.5. Brobygningsmodellen

Med de eksisterende indsatser er der lagt et fundament for, og skabt gode forudsætninger for yderligere udvikling af elementerne 'Kendskab' og 'Værtsskab'. Samarbejder med civilsamfundsorganisationer om ekstern projektfinansiering udforskes løbende, så der herigennem kan skabes forudsætning for yderligere prioritering af indsatser – blandt andet i forhold til følgeskab.

Et civilsamfund med højde og bredde

I dialogerne med de frivillige sociale, såvel som almene, foreninger og institutioner i kraft af førnævnte snitflader opleves der en stor villighed i civilsamfundet til at være mere for flere. Der opleves en stor opbakning til at hjælpe folk med særlige behov til at være i rummende fællesskaber med plads til forskellighed og hensyntagen til individuelle behov.

4.7 Frivillighed på sundheds- og omsorgsområdet

Fra Frivillighedsundersøgelserne 2004 (VIVE) konstateres det, at ca. 63 pct. af befolkningen udfører det, man kalder uformel hjælp og omsorg. Uformel hjælp og omsorg indebærer at hjælpe andre, som man ikke bor sammen med fx i forbindelse med indkøb, pasning, rengøring, havearbejde, vask, bank, posthus, kontakt til myndigheder eller lignende. Dette tal ligger på niveau med tallet fra 2020, men til gengæld en del højere end tallene for hhv. 2004 og 2012, hvor tallet lå på hhv. 53 og 52 pct.

Der ses en minimal tendens til, at det primært er kvinder, som udfører uformel hjælp, mens det er noget tydeligere, at graden af uddannelse i højere grad spiller ind. Det viser sig ved, at personer med mellemlang eller lang uddannelse har en signifikant højere sandsynlighed for at udføre uformel hjælp. Der er ingen forskel i forhold til beskæftigelsessituation blandt personer, som er aktive på arbejdsmarkedet. Til gengæld viser undersøgelsen, at personer, der er langvarigt syge, samt personer, der er alderspensionister, har en mindre sandsynlighed for at give uformel hjælp. Disse sammenhænge kan forklares ved, at det netop er disse grupper, som er de mest sandsynlige modtagere af den uformelle hjælp. (VIVE:

"Frivillighedsundersøgelserne" 2004)

Sundhedsområdet i Randers Kommune er præget af et stærkt samarbejde med forskellige patientforeninger så som Kræftens Bekæmpelse, Diabetesforeningen og Hjerteforeningen. Her afholdes møder flere gange årligt både mellem sundhedsfremmeenheden og patientforeningerne og mellem Sundhedshøjskolen og patientforeningerne. Samarbejdet er med til at lette overgange for borgerne og til at skabe ro og tryk omkring fx behandlingsforløb. Derudover samarbejder Rehabiliteringsenheden med Selvhjælp Randers, når der er behov for det.

En anden væsentlig del af frivilligheden på sundhedsområdet ligger i aktivering af lokale miljøer. Det kan være særlige indsatser og aktiviteter, som igangsættes af fagpersonale, men som drives videre af frivillige. Et eksempel på dette er Sundhedshøjskolen, hvor man laver forskellige forløb på arbejdspladser eller i foreninger, som efter opstart drives videre i lokalt regi baseret på frivillige kræfter. Et andet eksempel er projekt Childcoop, som er startet i Havndal, hvor foreninger og andre frivillige aktører fra lokalsamfundet kan søge midler til aktiviteter, som understøttes af fagpersonale fra Randers Kommunes sundhedsfremmeenhed.

Inden for Randers Kommunes omsorgsområde arbejder man aktivt med frivillighed – særligt i det såkaldte Team Frivillighed. Team Frivillighed er en del af omsorgsområdets trænings- og aktivitetsområde med fokus på at styrke, udvikle, fastholde og rekruttere frivillige til omsorgsområdet.

Der er to frivilligkoordinatorer på omsorgsområdet, som har til opgave at understøtte og videreudvikle samarbejdet med frivillige sammen med frivilligguiderne. Frivillighedsguiderne er medarbejdere, som har særligt fokus på samarbejdet med frivillige, og som er kontaktpersoner for borgere og de frivillige på det enkelte center og de tilhørende lokalområder.

For borgere, som ønsker at være frivillige på omsorgsområdet, er der en lettilgængelig oversigt med kontaktoplysninger på kommunens hjemmeside.

Resultaterne fra spørgeundersøgelsen til omsorgsområdets frivillige viser, at de frivilliges besvarelser er meget positive. Her konkretiseret ved, at de frivillige udtrykker deres generelle oplevelse af deres frivilligjob ved at:

- 98 pct. er tilfredse eller meget tilfredse med at være frivillige på ældreområdet,
- 91 pct. føler sig anerkendt af frivilligguiden,
- 81 pct. oplever, at centerlederen i nogen eller i høj grad anerkender deres indsats,
- 92 pct. oplever, at plejepersonalet i nogen grad eller i høj grad tager godt imod dem.

De seneste aktivitetstal for 2023:

- Der var ca. 500 frivillige tilknyttet Team Frivillighed.
 - 90 pct. af de frivillige var 65år +,
 - 79 pct. af de frivillige var kvinder.
- Der blev formidlet ca. 350 aktiviteter i kommunalt- og foreningsregi,
- Der var 578 cykelture med frivillige cykelpiloter, og der var ca. 4.900 besøg hver måned til de kommunale Åbne Aktiviteter,
- Der blev oprettet 18 nye bevægefællesskaber.

Ovenstående tal er fra Team Frivilligheds årsopgørelse for 2023. Der laves en årsopgørelse hvert andet år og næste årsrapport for 2025 kommer i foråret 2026.

Omsorgsområdet er begunstiget med mange frivillige kræfter, som blandt andet motiveres gennem ønsket om at gøre en forskel, at det frivillige arbejde er sjovt, og at det giver nogle gode sociale fællesskaber.

Team Frivillighed oplever en tendens henimod, at fremtidens frivillige i mindre grad vil være de kontinuerlige frivillige, som mange er kendetegnede ved at være i dag. Fremtidens frivillige vil i højere grad være interesserede i at tilbyde deres hjælp ad hoc, og som det passer ind i vedkommendes kalender. Dette vil blandt andet betyde, at flere aktiviteter bliver selvkørende ved, at deltagerne i fællesskab er ansvarlige for at drive aktiviteten, fremfor at det er én dedikeret frivillig, der står for den. Dette kan dog udfordre nogle foreninger og også kommunens aktivitetsudvalg, som er en del af grundstammen i frivillighed på plejecentrene.

Randers Naturcenters rolle i civilsamfundet

Randers Naturcenter er Randers Kommunes tilbud om naturvejledning og naturformidling placeret op ad Gudenåen tæt på Randers centrum. Som borger kan man deltage i en lang stribe af arrangementer, ferieaktiviteter, vandreture, foredrag, workshops mv. Hvert år udbydes ca. 75 arrangementer, og der er kontakt med mere end 50.000 gæster.

Naturcenterets aktiviteter afspejler et aktivt udeliv, friluftsliv, naturkendskab og naturforbundethed. Målgruppen dækker bredt, fra kommunens yngste borgere i daginstitutioner og skoler, uddannelsesområdet med studerende, familiegrupper, ældreområdet og handicap-specialområdet.

Siden 2013 har Randers Naturcenter opbygget en gruppe, som kalder sig "Randers Naturcenter FRI" med frivillige i alle aldre. Gruppen hjælper ved lørdagsarrangementer, så flere gæster kan få glæde af naturcentrets faciliteter uden for den almindelige arbejdstid. Herigennem skabes mulighed for fællesskab blandt de frivillige, og samtidig aktiveres en platform for oplevelser for alle borgere i kommunen. Oplevelser, som er et stærk alternativ eller supplement til andre fritidsinteresser.